

До спеціалізованої вченої ради Д 26.062.16
в Державному некомерційному підприємстві
«Державний університет «Київський авіаційний інститут»

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

*офіційного опонента доктора юридичних наук, професора,
професора кафедри права Хмельницького національного університету
ПУНДИ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕГОВИЧА
на дисертацію Філінович Валерії Вікторівни на тему
«Забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у
кіберпросторі: світовий досвід та пропозиції для України», подану на
здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю
12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право*

Актуальність теми дослідження «Забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі: світовий досвід та пропозиції для України» обумовлена сучасними викликами розвитку інформаційного суспільства, глобалізаційними процесами та стрімкою діджиталізацією різних сфер життя. Інтелектуальна власність у цифровому середовищі виступає одним із ключових активів, який сприяє інноваціям, економічному зростанню та культурному розвитку, проте її захист і дотримання у кіберпросторі стикаються з численними проблемами.

Кіберпростір, як новий вимір суспільних відносин, створює унікальні можливості для використання результатів інтелектуальної діяльності, водночас породжуючи загрози порушення прав їхніх власників. Поширення піратства, незаконного копіювання, використання та розповсюдження об'єктів інтелектуальної власності, зокрема авторських прав і прав промислової власності, набуває масштабів, які неможливо ігнорувати.

Відсутність ефективного механізму забезпечення дотримання таких прав у цифровому середовищі створює перешкоди для інвестування у творчість, інновації та технологічний прогрес.

Україна, як частина глобального інформаційного простору, також стикається з цими проблемами. Незважаючи на численні кроки, зроблені у напрямку гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, правове забезпечення інтелектуальної власності у кіберпросторі залишається недостатньо розробленим. Про це йдеться у Національній стратегії розвитку інтелектуальної власності на 2020-2025 роки, яка визначає ключові напрями реформування системи охорони інтелектуальної власності в Україні. Крім того, питання захисту прав інтелектуальної власності у цифровому середовищі є предметом розгляду таких міжнародних документів, як Договір ВОІВ про авторське право, Договір ВОІВ про виконання і фонограми та Угода ТРІПС (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), до яких приєдналася і Україна.

Необхідність створення комплексної системи правового регулювання, яка б враховувала специфіку цифрового середовища, є одним із нагальних завдань для наукової та практичної діяльності в Україні.

Вивчення світового досвіду в цьому напрямку набуває особливої важливості. Міжнародні організації, такі як Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), Європейський Союз, а також окремі країни, наприклад, США, Японія, Корея, мають напрацьовані механізми, які можуть стати прикладом для адаптації в Україні. Водночас, врахування національної специфіки та особливостей українського правового поля є обов'язковим для ефективної імплементації цих механізмів.

Дисертаційне дослідження має значну наукову та практичну цінність. З одного боку, воно сприяє розвитку теоретичних підходів до розуміння сутності дотримання прав інтелектуальної власності у кіберпросторі,

зокрема через інтеграцію понять інформаційного права, ІТ-права та права інтелектуальної власності. З іншого боку, розроблені у межах роботи рекомендації можуть бути використані для вдосконалення законодавства України, підвищення ефективності діяльності органів, які забезпечують захист прав інтелектуальної власності, а також для формування правової культури в умовах цифрового середовища.

Таким чином, дисертація В.В. Філінович розкриває одну з найбільш актуальних проблем сучасного права — забезпечення ефективного захисту інтелектуальної власності у цифровому середовищі, враховуючи міжнародний досвід і специфіку України. Її результати є важливими не лише для розвитку правової науки, а й для створення практичних механізмів регулювання суспільних відносин у кіберпросторі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у межах науково-дослідної роботи кафедри конституційного і адміністративного права Державного університету «Київський авіаційний університет» (колиш. Національного авіаційного університету) «Людиноцентризм публічного права України» (термін 02.01.2023 – 31.12.2025, реєстр.номер 0124U003363).

У процесі виконання науково-дослідної роботи Філінович В.В. здійснено аналіз теоретико-методологічних основ сучасних тенденцій впровадження концепції людиноцентризму у визначення та функціонування способів забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі, обґрунтовано концептуальні засади розбудови системи гарантування дотримання відповідних прав, що містять сучасні вимоги забезпечення якості інформаційного законодавства, впровадження системного підходу та визначення напрямків уніфікації процедур забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності у цифровому середовищі із врахуванням найкращих світових практик.

Дисертаційне дослідження узгоджується з Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р., ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII; Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 № 5, Стратегією розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526; Національною економічною стратегією на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179; Загальнодержавною програмою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV; Планом заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106; Національною стратегією сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки, затвердженої Указом Президента України від 27.09.2021 № 487; Стратегією розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність і новизна ґрунтуються на грамотно обраній методологічній базі дослідження, що дозволило авторці провести глибокий критичний аналіз наявної теоретичної бази наукових напрацювань вчених, які вивчали проблеми правового регулювання кіберпростору та використання об'єктів інтелектуальної власності в ньому. Варто відзначити вдале використання авторкою загальнонаукових та спеціальних юридичних методів, зокрема, поєднання нею аналітичного та логіко-семантичного методів дозволило

сформулювати авторські підходи до таких понять як «принципи дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі», «оцифрування», «цифрова трансформація», «цифрове середовище», «цифровізація (діджиталізація) як елемент кіберпростору» тощо.

Спеціально-юридичні методи наукового аналізу, застосовані у дисертації, відповідають поставленій меті та завданням дослідження, слугують невід'ємною складовою методологічної бази, основою для формування категоріально-понятійного апарату та визначення напрямків розв'язання досліджуваної наукової проблеми. Прогностичний і порівняльно-правовий методи були вдало застосовані дисертанткою для розкриття сутності дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі і розробки концептуальних підходів до побудови ефективного правового забезпечення цього процесу.

Системно-функціональний метод дозволив упорядкувати нові підходи до формування правового забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі України та розкрити категорію якості правового забезпечення функціонування кіберпростору в Україні. Okремо варто вказати на вдалу комбінацію методів аналізу та синтезу разом із гносеологічним методом, що забезпечило визначення змісту дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі та формування концептуальних засад побудови дієвого правового забезпечення такого права з урахуванням провідних світових практик. Також авторка використала в своєму дослідженні структурно-функціональний метод та метод класифікації, що дало змогу виокремити принципи дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі на національному та міжнародному рівнях, а також визначити коло суб'єктів, об'єктів та інших структурних елементів відносин у сфері дотримання такого права.

Отже, науковий підхід дисертантки відповідає сучасним реаліям та дозволив їй належним чином обґрунтувати отримані результати. Метою

дослідження обрано розкриття змісту та особливостей забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі з урахуванням світового досвіду та вироблення на їх основі пропозиції для України.

Сформульовані наукові завдання є структурно та логічно узгодженими, а їх кількість достатня для повного розкриття теми та досягнення поставленої мети дослідження. Аналіз змісту дисертації дозволяє зробити висновок, що мета дослідження успішно досягнута, а всі поставлені завдання виконані в повному обсязі.

Особливо варто відзначити мову, стиль і логіку викладення матеріалу в дисертації. Робота написана грамотно, а стиль викладення наукових положень, висновків і рекомендацій сприяє їх легкому та доступному сприйняттю.

Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені автором в дисертації, є достовірними та обґрунтованими. Найбільш цінними з них є:

- обґрунтування важливості адаптації принципів інтелектуальної власності до об'єктивних законів розвитку суспільства. Особливо важливим є акцент на відповідності принципів моралі, гуманізму та суспільним інтересам. Це дозволяє створити міцну правову основу для захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності. Переконливо аргументовано необхідність підтримки балансу прав правовласника та суспільства як інтелектуально-правового принципів, що забезпечить системність і стабільність правовідносин у сфері інтелектуальної власності;
- визначення оцифрування та цифровізації як правових категорій, що демонструє прагнення автора до систематизації цих понять. Це відкриває нові горизонти для правової регламентації цифрових процесів;
- обґрунтування ролі кіберпростору у глобальних економічних, політичних та соціальних процесах, зроблене автором, є новаторським і формує основу для створення стійкого інформаційного середовища в Україні. Також обґрунтування розуміння кіберпростору як центрального

сегмента інформаційного середовища, а також визначення ключових принципів його функціонування, зокрема відповідальності та поваги до прав людини, є значним внеском у розвиток українського правового поля;

- пропозиції щодо інноваційних способів вирішення проблем екстериторіального охоплення та гармонізації між юрисдикціями, а також щодо міжнародного уніфікованого регулювання є перспективними для інтеграції України у глобальний інформаційний простір;

- визначення головних переваг та недоліків нового Закону України про авторське право і суміжні права 2022 р., що має важливе значення для подальшого удосконалення законодавства;

- порівняння правових засад регулювання відносин дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі в ЄС, СНД і США. Надані рекомендації щодо гармонізації українського законодавства з європейськими директивами є обґрунтованими та своєчасними;

- пропозиції щодо вдосконалення законодавства, зокрема шляхом прийняття Інформаційного кодексу та внесення змін до Закону України про авторське право і суміжні права, які мають високий рівень прикладної значущості;

- розширення переліку об'єктів відносин щодо дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі, який, окрім авторських та суміжних прав, об'єктів промислової власності та нетрадиційних об'єктів також включає в себе інформацію, інформаційні системи, доменні імена, інформаційно-телекомунікаційні технології, інформаційні ресурси й продукти (на основі концепції К.В. Єфремової);

- рекомендації щодо зміцнення не тільки правового, але й технологічного захисту прав інтелектуальної власності. Застосування жорстких положень про відповідальність за обхід технологічних заходів є надзвичайно актуальним сьогодні.

Одержані дисертанткою результати мають значну теоретичну цінність та практичне значення, а їх наукова новизна вирізняється вагомими здобутками, що отримані вперше, а також розвиненими та удосконаленими положеннями. Отримані наукові результати мають вагоме значення для розвитку науки як інформаційного, так і адміністративного права.

Достовірність одержаних результатів. Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені авторкою в дисертаційній роботі, мають високий рівень вірогідності. Дослідження здійснене Філінович В.В. відповідно до теми роботи та поставленої мети. Ознайомлення зі змістом дисертації надає можливість зробити висновок, що поставлена мета досягнута, чому сприяв правильний вибір об'єкта дослідження та використання значного обсягу бібліографічних джерел. Достовірність та об'єктивність одержаних результатів, висновків та рекомендацій автора підтверджуються логічною завершеністю виконаної роботи, апробацією її результатів на міжнародних науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях, а також листами, довідками та актами про впровадження результатів дослідження, зокрема й в законотворення (Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини), науково-дослідну діяльність Національного авіаційного університету, а також практичну діяльність органів державної влади та юридичної особи.

Значення результатів для науки та практики. Наукове значення отриманих Філінович В.В. результатів у процесі підготовки дисертаційної роботи полягає у формуванні теоретичних засад та методологічних положень, які розкривають сутність і зміст адміністративно-правових та інформаційно-правових засад забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі. Практичне значення одержаних

результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані в:

– науково-дослідній сфері – під час розвитку загальнотеоретичної проблематики галузі інформаційного права, зокрема, щодо дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі (акт про впровадження у науково-дослідну діяльність Національного авіаційного університету від 21.10.2024);

– правотворчій діяльності – для вдосконалення положень актуальних законів та підзаконних нормативних актів у сфері забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі (лист Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини №69396.4/15745/1/24/45.1 від 13.11.2024);

– правозастосуванні – для здійснення офіційного тлумачення положень законодавства, зокрема при розгляді судових справ у досліджуваній сфері суспільних відносин (лист щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження Державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» №8958/2901-06-24 від 25.11.2024, довідка про використання результатів дисертаційного дослідження Державної служби якості освіти України № 01/01-23/2413 від 11.11.2024, довідка про впровадження Дочірнього підприємства «Центр компетенції адресного простору мережі Інтернет» Консорціуму «Український центр підтримки номерів і адрес» № 1 від 28.10.2024);

– навчальному процесі – для видання підручників, навчальних посібників з дисциплін «Інформаційне право», «Право інтелектуальної власності», інших методичних та навчальних матеріалів, виданні іншої спеціальної літератури з роз'яснення положень актуального інформаційного законодавства та законо-давства з інтелектуальної

власності (акт про впровадження в освітній процес Національного авіаційного університету від 23.10.2024).

Повнота висвітлених наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Основні наукові результати дисертації викладені у 34 наукових працях, серед яких - 18 опубліковані у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, в тому числі - 3 у міжнародних фахових виданнях, які включено до міжнародних наукометричної бази даних Web of Science, 4 - у розділах колективних монографій, а також тезах наукових повідомлень на 12 науково-практичних конференціях. Обсяг і рівень публікацій свідчать про належну підготовку дисертаційного дослідження. Основні результати дослідження оприлюднені до захисту дисертації, публікації розкривають зміст представленої дисертації та свідчать про самостійність одержаних результатів наукового дослідження.

Академічна доброчесність автора. У дисертації факти академічного плагіату, фальсифікації та фабрикації відсутні, що свідчить про академічну доброчесність автора.

Дискусійні положення та зауваження до змісту та оформлення дисертації. В цілому високо оцінюючи результати виконаного Філінович В.В. дослідження, необхідно відзначити окремі спірні аспекти роботи, що вимагають уточнення в ході наукової дискусії:

1. В дисертації автор пропонує розуміти структуру відносин щодо дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі як симбіоз суб'єктів, що вступають у правовідносини з приводу інтелектуальної власності, і доцільного способу зв'язку між ними з основою на суб'єктивних юридичних правах та обов'язках по відношенню до певних соціальних благ чи інтересів у кіберпросторі. При цьому елементами такої структури визначено об'єкт правовідносин, їх суб'єкти та зміст відповідних правовідносин. Твердження має вагомі теоретичні та практичні переваги,

адже вдало поєднує сучасні реалії та традиційні підходи. Водночас, термін "симбіоз" може сприйматися надто образно та недостатньо юридично чітко. Також розширення переліку об'єктів (інформація, доменні імена, інформаційні ресурси) є актуальним, але може викликати питання щодо їх правової природи. Наприклад, доменні імена в багатьох випадках регулюються як послуги, а не як об'єкти права інтелектуальної власності. Це потребує уточнення для уникнення плутанини.

2. Автором зазначено про формування нового виду інтелектуальної власності - "кібернетичної власності" ("кібервласності"). Такий термін дійсно привертає увагу, але його застосування потребує детальнішого обґрунтування або визначення, оскільки він не є загальноприйнятим. Варто чіткіше вказати, чи це особиста розробка-визначення автора, чи вона базується на існуючих джерелах.

3. Автором надано рекомендації для можновладців, що спрямовані на подолання викликів у галузі цифровізації й посилення її сильних сторін на різних рівнях. Пропозиції добре структуровані, але деякі з них виглядають досить загальними, наприклад, "забезпечити цифровий розвиток нації". Конкретизація шляхів реалізації цих рекомендацій, таких як введення податкових стимулів або освітніх програм, зробила б рекомендації практично ціннішими.

4. Дисертантка приділяє увагу проблемі транскордонності кіберпростору. Тим не менш, такий важливий аспект, що має значний вплив на проблему правозастосування, викладено дещо стисло. Було б корисно навести конкретні приклади конкретних кейсів, пов'язаних із проблемою визначення юрисдикції, щоб зробити аргументацію більш переконливою.

5. У дисертаційному дослідженні наголошено на позитивних наслідках цифровізації, але наведені негативні аспекти (наприклад, порушення конфіденційності чи соціальна відчуженість) потребують

більшої деталізації, щоб підкреслити важливість їх врахування при майбутній розробці стратегій.

Втім, зазначені зауваження не знижують загальний високий рівень проведеного дослідження та можуть бути обговорені в процесі дискусії під час захисту.

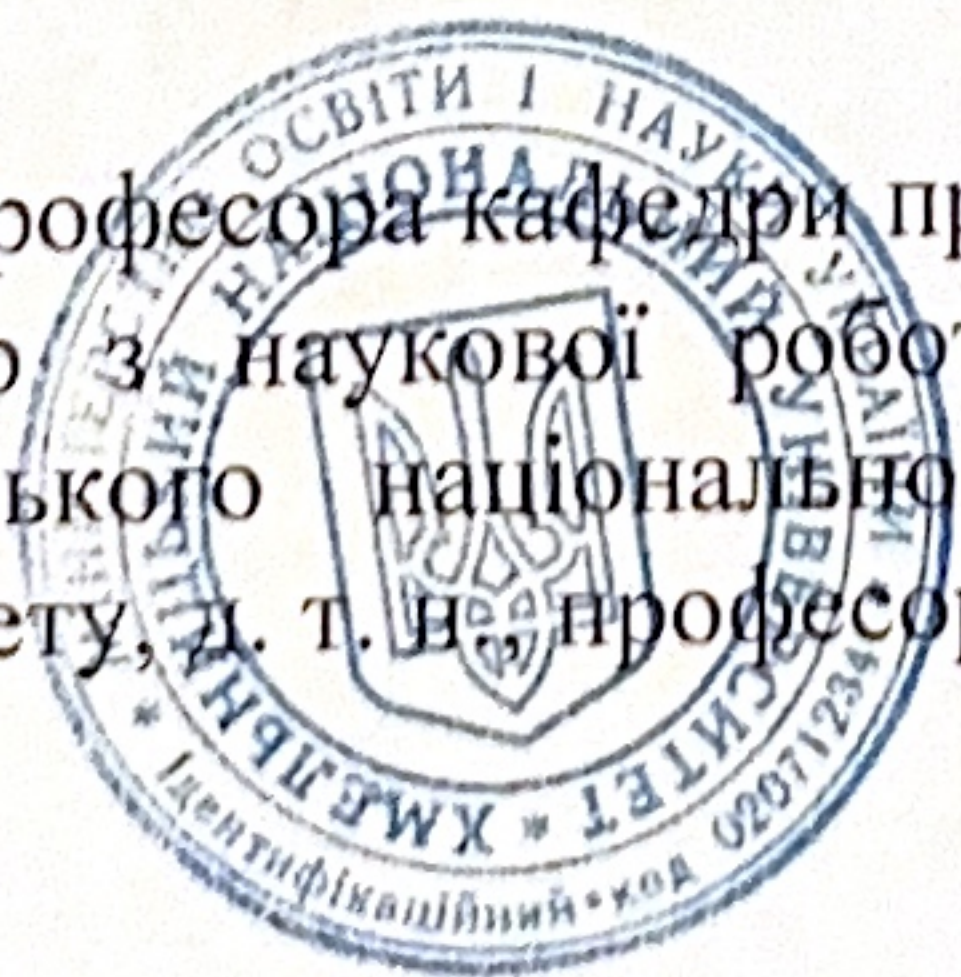
Загальний висновок. Таким чином, дисертаційне дослідження Філінович Валерії Вікторівни на тему «Забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі: світовий досвід та пропозиції для України» відповідає вимогам пунктів 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року №1197 із відповідними змінами, а саме: є завершеною самостійною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати щодо розкриття сутності і змісту забезпечення дотримання права інтелектуальної власності у кіберпросторі, що розв'язують наукову проблему, яка має значення для розвитку науки інформаційного права та адміністративного права, а його автор - Філінович Валерія Вікторівна - заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук,
професор, професор кафедри
права Хмельницького
національного університету

О. О. Пунда

Підпис професора кафедри права Пунди О.О. засвідчую
Проректор з наукової роботи
Хмельницького національного
університету, д. т. н., професор

О. М. Синюк